

Strategi for økt etablering av små vannkraftverk

2003

Olje- og energidepartementet

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	BAKGRUNN	1
1.2	MÅLSETTINGER	1
2	<u>RAMMEVILKÅR FOR SMÅ KRAFTVERK</u>	<u>3</u>
2.1	RAMMEVILKÅR KNYTTET TIL SAKSBEHANDLINGEN	3
2.1.1	KONSESJONSMYNDIGHETENE OG LOVVERKET	3
2.1.2	FORHOLDET TIL SAMLET PLAN FOR VASSDRAG	5
2.1.3	INFORMASJON	6
2.2	MIKRO- OG MINIKRAFTVERK I VERNED E VASSDRAG	7
2.3	KOMMUNAL PLANLEGGING AV SMÅ KRAFTVERK	8
2.4	ØKONOMISKE RAMMEVILKÅR	11
2.4.1	ENDRINGER I SKATTEREGLENE	11
2.4.2	GRØNNE SERTIFIKATER	11
2.4.3	TILKNYTNING TIL NETTET	12
2.4.4	OMSETNING AV PRODUKSJONEN	14
2.4.5	FORBRUKERAVGIFTEN PÅ EL	16
2.5	ØKONOMISK STØTTE TIL FORSKNING OG UTVIKLING	16
2.6	KOMPETANSESENTER FOR SMÅ KRAFTVERK	17
3	<u>AVSLUTTENDE KOMMENTARER</u>	<u>18</u>

Forsidebilde: Mikrokraftverk i Ikedalselva, Tysvær kommune i Rogaland
Foto: Pål Høberg, NVE

1 Innledning

1.1 Bakgrunn

I det politiske grunnlaget for Samarbeidsregjeringen, Sem-erklæringen, er det en målsetting om økt etablering av minikraftverk. Energi- og miljøkomiteen på Stortinget har flere ganger gitt uttrykk for behovet for en større satsing på småskala vannkraft.¹

Det er de små kraftverkenes bidrag til kraftoppdekkingen og til næringsutviklingen i distriktene, som gjør Regjeringen opptatt av å legge til rette for økt etablering av disse kraftverk ene. I tillegg er det viktig at slike anlegg som hovedregel medfører små konsekvenser for miljøet. Dette er også understreket i Stortingsmeldingen om forsyningssikkerheten for strøm m.v., hvor Regjeringen presenterer en rekke tiltak for å redusere sårbarheten i kraftforsyningen.²

1.2 Målsettinger

Utbyggere av små kraftverk er som regel ukjente med vannkraftbransjen og konsesjonsbehandlingen. En av hovedmålsettingene for Olje- og energidepartementet er derfor å lette saksbehandlingen både knyttet til etableringen og til den senere driften. Vi har med andre ord fokus på *forenkling*. Dette er allerede gjennomført gjennom delegering av myndighet til NVE, og at det er foreslått å heve konsesjonsgrensen i industrikonsesjonsloven. I tillegg kommer forslag om både heving av grensen for Samlet planbehandling og om adgang til å

---

¹ Jf. blant annet både Innst.S. nr. 263 (2000-2001) og nå senest Innst.S. nr. 66 (2003-2004).

² St.meld. nr. 18 (2003-2004) Om forsyningssikkerheten for strøm m.v.

konsesjonsbehandle mikro- og minikraftverk i vernede vassdrag. I behandlingen av de økonomiske rammevilkårene beskrives blant annet vedtatte endringer av skattereglene som vil tre i kraft fra 1. januar 2004, og det pågående arbeidet med hensyn til et grønt sertifikatmarked. Disse og lignende incentivordninger vil være viktige for å styrke de økonomiske rammevilkårene for små kraftverk.

For å få en helhetlig oversikt, vil en i tillegg til konkrete forslag også behandle andre viktige problemstillinger knyttet til små kraftverk. Det gis blant annet en vurdering av hvordan kommunal planlegging kan bidra til å legge til rette for etablering av små vannkraftverk, og en gjennomgang av reglene om tilknytning til nettet.

1.3 Momenter som omtales

- Delegert myndighet til NVE for konsesjoner etter vannressursloven opp til 5 MW
- Heve grensen for konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven til 4000 nat.hk.
- Tak på 20 000 kr som kostnadsramme for biologiske undersøkelser mellom 1 og 10 MW
- Fokus på ytterligere effektivisering av samlet saksbehandlingstid i konsesjonsprosessen
- Vesentlig heving av grensen for fritak for Samlet planbehandling
- Ny og mer detaljert veileder fra NVE om krav til konsesjonssøknader
- NVE ferdigstiller kartlegging av mulige småkraftverksprosjekter, gir ressursoversikt
- NVE avholder ca 20 dagseminarer i 2004
- Konsesjonsbehandling av mikro- og minikraftverk i vernede vassdrag
- Bruk av kommuneplanens arealdel til å avklare områder egnet for små kraftverk
- Bruk av Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag og kommuneplanens arealdel for å angi områder egnet for mikro- og minikraftverk
- Utprøving i en eller to kommuner av kommuneplanen som instrument for bedre forutsigbarhet for småkraftutbygging

- Grensen for unntak fra naturressursskatt og grunnrenteskatt heves til 5 MW
- Tilbakevirkende kraft for et grønt sertifikatmarked
- Tilknytning til nettet skal ikke diskriminere småkraftprodusenter, NVE er klageinstans
- Rimeligheten ved anleggsbidrag skal dokumenteres
- Mulighet for dispensasjon fra konkurranseloven for felles omsetningsavtaler
- Fritak for elavgift for anlegg mindre enn 100 kVA
- Økonomisk støtte til forskning og utvikling dobles fra 3 til 6 mill kr
- Departementet vil bidra til å gjøre viktig kompetanse tilgjengelig gjennom et kompetansesenter med utgangspunkt i NTNU og Midtre Gauldal kommune

2 Rammevilkår for små kraftverk

2.1 Rammevilkår knyttet til saksbehandlingen

2.1.1 Konesjonsmyndighetene og lovverket

Små kraftverk brukes her som samlebetegnelse på følgende kategorier:

- mikrokraftverk (installert effekt under 100 kW)
- minikraftverk (installert effekt mellom 100 kW og 1000 kW)
- småkraftverk (installert effekt fra 1000 kW til 10 000 kW)

Etter vannressursloven § 8 første ledd er ethvert vassdragstiltak *"som kan være til nevneverdig skade eller ulempe for noen allmenne interesser i vassdraget eller sjøen"* i utgangspunktet konsesjonspliktig. Det samme gjelder for utbygginger som vil belaste den alminnelige lavvannføringen i vassdraget, jf. vannressursloven § 10. Det er NVE som avgjør om konsesjonsplikten inntreer eller ikke, og NVEs avgjørelse kan klages inn til Olje og energidepartementet. Konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven inntreer der utbygger ønsker å erverve eiendomsrett eller

bruksrett til vannfall "som ved regulering antas å utbringe mer enn 1 000 naturhestekrefter...", jf. § 1 første ledd. Vannkraftutbygginger hvor vassdrag reguleres eller det inngår overføringer, vil også kunne trenge konsesjon etter vassdragsreguleringsloven. Småkraftverkutbygginger er ofte rene elvekraftverk og er derfor ikke omfattet av reglene i vassdragsreguleringsloven.

Konsesjonsmyndigheten etter vannressurs, industrikonsesjons- og vassdragsreguleringsloven er lagt til Kongen, som innebærer at endelig tillatelse må vedtas av Kongen i statsråd. For å effektivisere saksbehandlingen fikk NVE i 2002 delegert myndighet etter vannressursloven til å gi konsesjoner til kraftverk med installert effekt opp til 5 MW. Delegasjonen er et viktig bidrag til å forenkle saksbehandlingen, og få raskere framdrift ved etablering av små kraftverk.

I høringsdokumentet om endringer i vassdragslovgivningen, som var på høring høsten 2002, foreslår Olje og energidepartementet å heve grensen for konsesjonsplikt etter industrikonsesjonsloven fra 1000 til 4000 nat.hk. Endringen i industrikonsesjonsloven vil medføre at grensen for konsesjonsplikt i all hovedsak sammenfaller med NVEs myndighet til å gi tillatelse til kraftverk med installert effekt opp til 5 MW. Høringsinstansene var stort sett positive til endringen. Forslaget vil medføre en forenklet og raskere saksbehandling, og innebærer også visse økonomiske incentiver for konsesjonærene som slipper å betale konsesjonsavgifter og å avgi konsesjonskraft for de aktuelle kraftverk. Dessuten vil det være unødvendig med konsesjon, som ellers ofte ville vært tidsbegrenset med hjemfall til staten av kraftverket ved utløpet av konsesjonstiden. Det tas sikte på å fremlegge forslaget i en lovendringsproposisjon i løpet av vårsesjonen 2004.

I samråd med Miljøverndepartementet har Olje- og energidepartementet kommet til at det ved fremtidige konsesjonspliktige kraftverkutbygginger mellom 1 og 10 MW, som ikke utløser krav om konsekvensutredning, bare skal stilles krav om en enkel faglig biologisk undersøkelse. Undersøkelsen skal ha til hensikt å avdekke

eventuelle forekomster av arter fra den norske rødlista, samt gi en vurdering av artssammensetningen i byggeområdet i forhold til uregulerte deler av vassdraget og/eller tilsvarende nærliggende vassdrag. Det kan fastsettes en minstevannføring i hele eller deler av året dersom undersøkelsen viser at dette vil gi en vesentlig miljøgevinst. Det forutsettes at det settes en kostnadsramme på 20 000,- kroner for undersøkelsen, og at miljømyndighetene sørger for at den kan gjennomføres uten vesentlig tidstap for utbygger. NVE tar sikte på å utarbeide en veileder knyttet til biologiske undersøkelser innen årsskiftet 2003/2004. Ved konsesjonsbehandlingen av mikro- og minikraftverk etter vannressursloven eller vassdragsreguleringsloven, kan NVE i den enkelte sak fastsette krav om utredninger som man finner nødvendig for å avgjøre konsesjonssøknaden.

Olje og energidepartementet vil også sette fokus på den samlede saksbehandlingstiden i konsesjonsprosessen, og se på muligheter for å effektivisere denne ytterligere.

2.1.2 Forholdet til Samlet plan for vassdrag

Samlet plan for vassdrag er en nasjonal plan hvor gjenstående utbyggingsprosjekter er plassert i kategorier. Kategoriinndelingen er gjort på bakgrunn av prosjektenes miljøkonflikter og økonomi. For at et vannkraftprosjekt skal kunne konsesjonsbehandles, må det i utgangspunktet være plassert i kategori I i Samlet plan. Prosjekter plassert i kategori II må utstå inntil videre, eller de kan omarbeides slik at de oppfyller kriteriene for å bli plassert i kategori I.

Nye prosjekter som ikke tidligere har vært behandlet i Samlet plan, må få unntak fra Samlet plan for å kunne konsesjonsbehandles. Et unntak fra Samlet planbehandling forutsetter at prosjektet oppfyller kriteriene for å bli plassert i kategori I. Etter St.meld. nr. 60 Om Samlet plan for vassdrag er

vannkraftprosjekter med installert effekt opp til 1 MW, eller med en årsproduksjon på inntil 5 GWh ikke omfattet av kravet om Samlet planbehandling.

Stortinget har bestemt at Samlet plan skal omlegges vesentlig, og det arbeides nå med å gjøre Samlet plan vassdragsbasert isteden for prosjektbasert. I den forbindelse vurderes det også å vesentlig heve grensen for fritak for Samlet planbehandling. På den måten vil saksbehandlingstiden for småskala vannkraft bli vesentlig redusert. En stor del av prosjektene i denne størrelsen er omarbeidede eller nye, og er derfor ikke allerede omfattet av Samlet plan. Behandlingen av søknader om unntak fra Samlet planbehandling kan ta opptil et år. Samtidig vil den stadig voksende arbeidsbyrden med denne typen saker hos fylkesmennene, Direktoratet for naturforvaltning og NVE bli redusert. Gjennom konsesjonsbehandlingen vil man uansett kunne avslå prosjekter som ikke er ønskelige.

Regjeringen vil legge fram sitt forslag om heving av grensen for Samlet planbehandling i proposisjonen om supplering av Verneplanen for vassdrag.

2.1.3 Informasjon

På NVEs nettsider ligger "Veileder i planlegging, bygging og drift av små kraftverk" med praktisk og viktig informasjon for eventuelle utbyggere. Veilederen er rettet mot ikke-profesjonelle utbyggere, og beskriver hvordan en vellykket planlegging og bygging av små kraftverk kan gjennomføres. Det gis blant annet informasjon om økonomi, teknisk planlegging, om forholdet til lover og regler på området og om nettavtaler. NVE anbefaler samtidig utbyggerne å la erfarne rådgivere kvalitetssikre planer og økonomien i prosjektene. NVE er for tiden i gang med å utarbeide en mer detaljert veileder om kravene til konsesjonssøknader, som etter planen skal være ferdig på nyåret 2004.

NVE er i ferd med å avslutte arbeidet med å kartlegge mulige småkraftverkprosjekter. Ressursoversikten vil gi en teoretisk oversikt over potensialet for mikro-, mini- og småkraftverk, men for å få en realistisk oversikt er man avhengig av å blant annet kartlegge grunneierforhold, grunneierenes ønsker og kommunenes planer. I løpet av 2004 vil NVE arrangere ca 20 dagsseminarer for kommuner, utbyggere og andre interesserte for å ta opp resultatet av kartleggingen for de små kraftverkene (med vekt på mini- og mikrokraftverk), og gå gjennom veilederen, herunder informere om hydrologi, teknologi, konsesjonsbehandling og finansiering. Det tas også sikte på å informere om fordelene ved samarbeid mellom flere tiltakshavere.

I tillegg er det etablert ulike foreninger og selskap med fokus på mikro-, mini og småkraftverk, som tilbyr sin kompetanse til interesserte. Olje- og energidepartementet ser det som veldig viktig å opprettholde en god dialog med disse foreningene og bransjen for øvrig, da departementet er avhengig av informasjon fra aktørene for å kunne legge til rette for gode rammevilkår for små kraftverk.

2.2 Mikro- og minikraftverk i vernede vassdrag

Over 340 vassdrag er vernet etter de fire Verneplanene for vassdrag. Stortinget har bestemt at det ikke skal være adgang til å gi konsesjoner til verken små eller store kraftutbygginger i vernede vassdrag. I vurderingen av om et planlagt kraftverk utløser konsesjonsplikt, er det tiltakets virkninger på allmenne interesser i vassdraget som er avgjørende. Der vassdraget er vernet skal det tas spesielt hensyn til verneinteressene i konsesjonspliktavurderingen. Likevel finnes det prosjekter som medfører så små virkninger i det vernede vassdraget at det ikke utløser konsesjonsplikt. Slike kraftverk vil være tillatt i vernede vassdrag.

Det er fra flere hold påpekt at en konsesjonsbehandling vil gi et bedre grunnlag for å vurdere tiltakets miljøvirkninger i et vernet vassdrag enn dagens ordning,

der det avgjørende er om konsesjonsplikten utløses. Det er mange gode grunner for å likestille bygging av mikro- og minikraftverk med andre typer tiltak i vernede vassdrag som kan få konsesjon. I innstillingen til supplering av Verneplanen for vassdrag har NVE foreslått å åpne for konsesjonsbehandling av mikro- og minikraftverk i vernede vassdrag. En forutsetning for å gi konsesjon vil selvsagt være at verneverdiene i vassdraget ikke svekkes. Olje- og energidepartementet vil tilrå NVEs forslag i proposisjonen om supplering av Verneplanen, som skal legges fram for Stortinget.

2.3 Kommunal planlegging av små kraftverk

Når NVE har avsluttet arbeidet med å kartlegge mulige mikro-, mini- og småkraftverk, vil kommunene kunne benytte disse oversiktene i sin planlegging. Dersom kommunene i arbeidet med kommuneplanen setter av vassdragsområder hvor det er ønskelig med små kraftverk, vil det være lettere å se flere prosjekter i sammenheng og kommunene vil bli trukket mer med i etableringen. En kartlegging av denne typen vil også kunne medføre en raskere avklaring av enkeltsaker, da flere prosjekter vil være i tråd med kommunens egen planlegging.

En slik planlegging forutsetter at kommunene på forhånd har kartlagt aktuelle utbyggingsprosjekter i kommunen gjennom dialog med grunneiere og andre interesserte. Med økt fokus på samarbeid mellom utbyggere, vil kommunen på denne måten kunne bidra til at det blir et "knippe" prosjekter som kan bearbeides samlet både mht til planlegging, konsesjonsbehandling og bygging og senere drift. Dette kan igjen muliggjøre en etablering av små lokale firmaer innen anlegg og maskin/elektro, som kan få en rolle i den videre drift av anleggene.

En kommunal planlegging av hvor det er ønskelig med etablering av småskala vannkraft vil ikke utelukke tiltakshavere fra å søke konsesjon på prosjekter utenfor disse områdene. I likhet med prosjekter som faller innenfor planen, så vil

NVE måtte avgjøre søknadene på vanlig måte. De prosjektene som ikke utløser konsesjonsplikt, vil følge vanlig byggesaksbehandling i kommunen.

Små kraftverk i LNF-områder

Vassdragsområder hvor det er aktuelt med utbygging av små kraftverk vil ofte være avsatt til LNF-område (landbruk, natur og friluftsliv) i kommuneplanens arealdel, jf. plan- og bygningsloven § 20-4 første ledd. I LNF-områder vil det ikke være tillatt med annen utbygging enn den som har direkte tilknytning til landbruk / stedbunden næring. For annen utbygging må det utarbeides reguleringsplan eller gis dispensasjon fra planen. Om små kraftverk omfattes av stedbunden næring, vil etter Miljøverndepartementets syn avhenge av hva produksjonen går til. Det uttales blant annet at *"Det er videre lite tvil om at også kraftverk til bruksenheter i landbruket der kraften dels brukes til landbruksproduksjon og dels omsettes i markedet, faller utenfor LNF-kategorien."*³ Der kraftverket kun benyttes som energikilde til tradisjonell landbruksdrift, vil det på sin side falle innenfor LNF-kategorien.

Dersom kommunene skal sette av områder innenfor et LNF-område til utbygging av småskala vannkraft som ikke regnes som stedbunden næring, vil kommunen kunne bruke § 20-4 andre ledd bokstav c. Bestemmelsen åpner for at det innen LNF-området kan settes av områder til spredt bolig- og ervervsbebyggelse, under forutsetning av at omfang og lokalisering er godt angitt.⁴ Bygging av små kraftverk innenfor disse områdene vil da være i tråd med plan. Eventuelle søknader om konsesjon vil bli avgjort av NVE på vanlig måte.

En alternativ framgangsmåte vil være at kommunen bare skisserer områder som de ønsker avsatt til små kraftverk. Det kan godt gjøres innenfor et LNF-område.

---

³ Miljøverndepartementets veileder "Kommuneplanens arealdel" side 64.

⁴ NVE vil kunne gi uttalelser til planen på høringen.

En slik angivelse vil ikke ha noen rettslig virkning, men vil likevel kunne bidra til at både kommunene og NVE får en oversikt over aktuelle prosjekter innen kommunen.

Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag

I vassdrag som er vernet etter Verneplanen for vassdrag, skal kommunene legge til grunn Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag i sin planlegging og ved behandling av enkeltsaker. Rikspolitiske retningslinjer innebærer ingen binding ovenfor borgerne, så i forhold til etablering av små kraftverk vil det avgjørende være hva planen tillater.

Retningslinjene åpner for at kommunene i forbindelse med arbeidet med kommuneplanens arealdel, deler vassdraget inn i ulike klasser avhengig av verneinteressene. Kommunen kan inndelegge vannstrengen i de klasser den ønsker, men i retningslinjene er det angitt tre ulike klasser som gir en beskrivelse av verneområdet og sier hvor strengt det bør forvaltes. Det vil være hensiktsmessig om kommunene benytter denne klasseinndelingen til å angi i hvilke vassdragsområder det vil være ønskelig med utbygginger. Ved klasseinndelingen kan kommunene gi et signal til potensielle utbyggere og til NVE om i hvilke områder kommunen stiller seg positiv til en etablering av mikro- og minikraftverk, og i hvilke områder den ikke gjør det.

Forsøkskommuner

For å få en bedre forståelse av om økt bruk av kommunal planlegging er hensiktsmessig og hvordan det praktisk skal gjennomføres, både av hensyn til utbyggere, kommunen og NVE, vil departementet gå inn for at det blir prøvd ut i en eller to kommuner.

2.4 Økonomiske rammevilkår

2.4.1 Endringer i skattereglene

I statsbudsjettet for 2004 er det fastsatt flere endringer knyttet til skattleggingen av kraftsektoren. Dette gjelder blant annet nedre grense for beregning av naturressursskatt og grunnrenteskatt. I dag er denne grensen satt slik at det ikke ilegges naturressurs og grunnrenteskatt for kraftverk med installert effekt på opp til om lag 1,35 MW. I budsjettet er denne grensen hevet slik at småkraftverktbygginger under om lag 5 MW slipper å lignedes for disse skattene. I tillegg til at dette vil medføre en forenkling, vil også de økonomiske rammevilkårene for småskala vannkraft forbedres.

Ved å heve grensen for beregning av naturressursskatt kan kommunene tape noe i skatteinntekter. Bortfall av naturressursskatt for små kraftverk utgjør imidlertid små beløp, og et av formålene med skatteendringen er å legge bedre til rette for at lokale aktører kan ta i bruk naturressursene for å styrke det lokale næringsgrunnlaget. Slik produksjon vil være av stor betydning for de enkelte lokalsamfunn. Små, private aktører (f.eks. gårdbrukere/grunneiere) har i mindre grad mulighet til å etablere systemer for å håndtere det relativt kompliserte skatteregulverket som i dag eksisterer for kraftproduksjon.

2.4.2 Grønne sertifikater

Spørsmålet om grønne sertifikater ble behandlet i Gassmeldingen som ble lagt frem høsten 2002 og som ble behandlet av Stortinget 27. mars 2003.⁵ Regjeringen utreder nå mulighetene for et felles norsk/svensk pliktig grønt sertifikatmarked som eventuelt kan samordnes med et internasjonalt sertifikatmarked. I den forbindelse må Regjeringen ta stilling til i hvor stor grad vannkraft skal omfattes

---

⁵ Jf. St.meld. nr. 9 (2002-2003) om innenlands bruk av naturgass og Innst.S. nr. 167 (2002-2003)

av et slikt pliktig sertifikatmarked. Et konkret forslag vil bli lagt fram for Stortinget i løpet av våren 2004.

Et eventuelt fremtidig sertifikatmarked vil innebære at el-produsenter som omfattes av sertifikatmarkedet vil få inntekter fra sertifikatsalget ved siden av inntektene fra el-produksjonen. I Sverige, hvor det allerede er innført et pliktig el-sertifikatmarked, er blant annet all ny vannkraft omfattet av sertifikatordningen.

Det har kommet signaler om at investeringer i fornybar elektrisitetsproduksjon nå stopper opp i påvente av etableringen av et grønt sertifikatmarked. Investorene frykter at de vil miste mulighetene til å få inntekter fra salg av sertifikater dersom de bygger anlegg før sertifikatmarkedet er etablert. En slik investeringsstopp er uheldig, og Olje og energidepartementet ønsker å motivere til rask byggestarten for nye anlegg. På den bakgrunn vil sertifikatberettigede anlegg som har byggestart etter 1. januar 2004 få sertifikater, selv om et pliktig sertifikatmarked måtte bli etablert etter dette tidspunktet.

2.4.3 Tilknytning til nettet

Noe av det viktigste ved energiloven var å gi alle tilknytning til overføringsnettet og markedet på objektive og ikke diskriminerende vilkår. Dette er viktig for å kunne utnytte energiresursene på en mest mulig samfunnseffektiv måte. Små kraftverk kan knytte seg til overføringsnettet og markedet på samme vilkår som større kraftverk og kraftverk som er eid av netteieren i området.

Dersom en mener at en netteier diskriminerer enkelte kraftprodusenter, kan forholdet klages inn for NVE.

Kostnadene ved tilknytning

Bygging og drift av anlegg som er nødvendig for å mate produksjonen inn på nettet kan eieren av kraftverket selv stå for, eller det kan utføres av områdekonsesjonæren i området. Nettselskapet kan da kreve at kraftverket dekker alle kostnadene i forbindelse med tilknyttingen til eksisterende nett, såkalt anleggsbidrag.⁶ Ved fastsettelsen av anleggsbidraget plikter nettselskapet å fremlegge en såpass detaljert kostnadsoversikt at kraftprodusenten kan vurdere rimeligheten av de forutsetninger som er lagt til grunn.

Departementet viser til at energi- og miljøkomiteen på Stortinget høsten 2003 har understreket at komiteen stiller seg positiv til en økt etablering av små kraftverk, og at det er viktig at nettselskapene bidrar aktivt til gode løsninger for tilkopling til nettet. Flertallet i komiteen påpeker at tilkoplingen til nettet ikke må være en hemske for små og mellomstore utbygginger.⁷

Innmating i nettet

Hovedregelen er at innmatingstariffen består av to tariffledd: energiledd og andre tariffledd.

Energileddet for innmating skal reflektere det marginale tapet i nettet ved den økte produksjonen.⁸ Økt produksjon fra små kraftverk har ofte en gunstig virkning på tapet i nettet. I enkelte tilfeller kan produksjon fra små kraftverk bidra til redusert tap i nettet, og skal da ha et negativt energiledd. Et negativt energiledd innebærer at produsentene får betalt per innmatet kWh.

---

⁶ Jf. forskrift om økonomisk og teknisk rapportering, inntektsramme for nettvirksomheten og tariffes § 17-5.

⁷ Innst. S. nr. 66 (2003-2004) side 6.

⁸ Jf. forskrift om økonomisk og teknisk rapportering, inntektsramme for nettvirksomhet og tariffes § 16-1.

For andre tariffledd slår NVEs forskrifter fast at innmatingstariffene i sentralnettet skal være retningsgivende for innmating også på lavere nettnivå. Dette prinsippet hindrer diskriminering av små kraftverk, og innebærer at netteier ikke kan kreve en lav tariff fra et kraftverk som han selv eier og en høy tariff fra et kraftverk som han ikke eier. Avregnet mengde skal baseres på kraftverkets midlere årsproduksjon. For kraftverk med installert effekt på mindre enn 1 MW skal avregnet mengde maksimalt være 30 % av installert effekt multiplisert med 5 000 timer.⁹ Innmatingstariffene i sentralnettet har blitt redusert de siste årene

2.4.4 Omsetning av produksjonen

Normalt vil det være mest hensiktsmessig å nytte kraftproduksjonen fra små kraftverk til eget forbruk. På den måten vil man unngå kostnadene til netteier. Dersom installert generatorytelse er under 100 kVA, vil man også slippe elavgiften. Alternativt kan man velge å selge kraften, og som utgangspunkt vil en da måtte velge mellom å selge på spotmarkedet, inngå fastprisavtale eller selge direkte til andre forbrukere (ved direktesalg til forbrukere vil man også slippe el-avgiften, jf. nedenfor).

De fleste småkraftverkseiere velger å selge kraften til det everket som kraftverket er tilknyttet. Fra bransjen er det påpekt at siden produksjonen er såpass liten, er det mange e-verk som er lite positive til å inngå kjøpsavtaler, og at prisen som tilbys derfor blir lav.

---

⁹ Jf. forskrift om økonomisk og teknisk rapportering, inntektsramme for nettvirksomhet og tariff § 16-2 andre ledd.

På denne bakgrunn er det fra bransjehold ytret ønske om at man overfor de minste produsentene kunne operert med en garantert minstepris fastsatt av sentrale myndigheter. Olje og energidepartementet mener at risikoen ved varierende kraftforsyning best kan reduseres ved å inngå langsiktige avtaler med en leverandør.

For å stille sterkere i kontraktsforhandlingene har enkelte oppfordret til at flere småkraftverkseiere bør gå sammen når de skal inngå avtaler. Olje og energidepartementet vil påpeke at prissamarbeid mellom to eller flere småkraftverkseiere vil rammes av forbudet i konkurranseloven § 3-1 første ledd. Etter lovens § 3-9 kan imidlertid Konkurransetilsynet gi dispensasjon fra dette forbudet dersom *"konkurransereguleringen har liten konkurransemessig betydning"*. Tatt i betraktning den lave produksjonen til de aller fleste småkraftverk (hovedtyngden av produsenter antas å ligge i området noen 100 000 kWh til et par GWh per år), er det grunn til å anta at det vil være gode muligheter til å få slik dispensasjon.¹⁰ Frem til det eventuelt er gitt dispensasjon, er slikt samarbeid straffbart, jf. konkurranseloven § 6-6.

Dersom eiere av små kraftverk går sammen og oppretter et eget salgsselskap, kan dette etter omstendighetene komme inn under reglene om bedriftserved i konkurranseloven § 3-11, og vil i så fall gå klar av forbudet i § 3-1 om prissamarbeid siden disse bestemmelsene utelukker hverandre. Samarbeidet vil i så fall ikke være forbudt før Konkurransetilsynet eventuelt forbyr fusjonen. Dersom fusjonen har liten konkurransemessig betydning, er det ikke sannsynlig at Konkurransetilsynet vil forby den. Forutsetningen for at samarbeidet skal komme inn under reglene om bedriftserved i § 3-11, er at selskapet kan fungere som en selvstendig enhet i markedet over tid, noe som normalt krever at det overføres både human- og realkapital. For kraftverk av denne størrelsen, fremtrer

---

¹⁰ Opplysningen om produksjonen er hentet fra Småkraftverksforeningens delprosjekt 8, side 57

en slik løsning derfor ikke som særlig sannsynlig siden det neppe vil være økonomi i å opprette og bemanne et eget salgsselskap.

2.4.5 Forbrukeravgiften på el

Elavgiften er fastsatt i medhold av lov om særavgifter. For budsjettåret 2004 er det bestemt at det skal betales elavgift på elektrisk kraft som leveres til husholdningsforbruk. Små kraftverk er det fritatt for elavgift når kraften "er produsert i aggregat med generator som har merkeytelse mindre enn 100 kVA og leveres direkte til husholdningsbruk".¹¹

Et flertall på Stortinget har sluttet seg til at de minste vannkraftverkene skal ha en økonomisk fordel sammenlignet med annen kraftproduksjon.

Finansdepartementet arbeid er med å utforme vilkår som gjør at Stortingets intensjon kan bli oppfylt.

2.5 Økonomisk støtte til forskning og utvikling

Regjeringen går fortsatt inn for å støtte prosjekter knyttet til forskning og utvikling av ny teknologi til mikro-, mini- og småkraftverk. Mye av dette arbeidet foregår ved NTNU i Trondheim hvor det er opprettet et kontrollaboratorium for turbiner. Det er viktig å sikre god kvalitet på det tekniske utstyret da dette vil være store investeringer for den enkelte utbygger. Dette vil gi utstyr med lengre levetid og færre tilfeller av teknisk svikt. Støtte til forskning og utvikling er etter Regjeringens syn mer hensiktsmessig enn å støtte enkeltprosjekter økonomisk. Med ny teknologi vil kraftverkene i større grad utnytte potensialet, og utbyggingene vil bli mer lønnsomme. Det er åpnet for å støtte pilotprosjekter, og

---

¹¹ Jf. St.prp. nr.1 kap. 5541, post 70

aktuelle prosjekter for 2003 var innenfor utforming av inntak og ny boreteknologi. For budsjettåret 2003 ble det bevilget 3 mill. kroner knyttet til utvikling av ny teknologi og kompetanse. Denne posten er nå økt til 6 mill. kroner i budsjettet for 2004.

2.6 Kompetansesenter for små kraftverk

Ideen bak et kompetansesenter for små vannkraftverk kom fra Midtre Gauldal kommune, som står bak prosjektet "Miljøtilpasset el-kraftproduksjon ved små vannkraftverk i distriktsnorge". Hensikten med utredningen var blant annet å få klargjort det reelle potensialet for små kraftverk i en kommune hvor betydelige vassdragsområder er vernet, og på den bakgrunn vurdere muligheten for en helhetlig utvikling med hensyn til lokalisering av nye verk.

Gjennom dette arbeidet har Midtre Gauldal kommune opparbeidet seg en kompetanse innen planlegging av små kraftverk som vil være verdifull også for andre kommuner. På den tekniske siden, vil departementet fremheve det arbeidet som foregår ved NTNU, jf. omtalen under punkt 2.5.

Kunnskapen og erfaringene knyttet til små kraftverk som ligger i Midtre Gauldal kommune og ved NTNU utgjør etter departementets syn en kompetanse som vil være til stor nytte både for kommuner og for utbyggere av små kraftverk. Det ligger derfor til rette for å etablere et kompetansesenter med utgangspunkt i disse to fagmiljøene. Midtre Gauldal kommune vil for eksempel kunne bistå andre kommuner som ønsker å legge til rette for kraftutbygging med råd om hvordan den kommunale planleggingen kan tilrettelegge for å få en best mulig utnyttelse av denne lokale ressursen. Det tekniske fagmiljøet ved NTNU vil blant annet kunne tilby uttesting av ulike typer turbiner, slik at potensielle utbyggere kan få kontrollert kvaliteten på de turbinene de skal kjøpe.

Departementet vil derfor bidra til å gjøre denne kompetansen tilgjengelig og kjent. Hvordan dette praktisk skal gjøres må vurderes nærmere av NVE i samarbeid med kommunen og NTNU.

3 Avsluttende kommentarer

På bakgrunn av den gjennomgang som er gitt ovenfor, mener Olje og energidepartementet at det ligger godt til rette for å få realisert en rekke av de planlagte små vannkraftverksprosjektene rundt om i landet. Departementet vil derfor fortsette å fokusere på arbeidet med å få gode rammevilkår for små kraftverk. Gode rammevilkår inkluderer forenklet konsesjonsbehandling, raskere saksbehandling og gunstige skatteregler. Departementet vil opprettholde støtten til forskning og utvikling av ny teknologi, og ser positivt på arbeidet med forenklet behandling av små kraftverk i forhold til overordnede planer som Verneplanen for vassdrag og Samlet plan. Annet regelverk som blant annet energiloven og konkurranseloven, må i størst mulig grad anvendes i positiv favør av små kraftverk. Bedre samordning av eksisterende kompetanse kan skje gjennom et kompetansesenter.

A

4

B